

DE VARIIS SOBRIETATIS,
ac gulæ ebrietatisve effectis.

Cap. VIII.

QVEM AD MODVM ad conservandam ac prorogandam vitam, nihil utilius magisve necessarium, temperantiâ ac sobrietate : Sic contra intemperantiâ (quæ dicitur medicorum nutritrix) aut ingluvie ac ebrietate nihil perniciosius : quæ idcirco vitia nunquam satis sunt hominibus execranda & detestanda. Vbi enim tanta spurcicies vitiorum eiusmodi, mundum ingressa est, statim hominis deformitas & miseria apparuit, qui cum inter creata omnia (utpote creaturarum omnium designatus princeps) esset perfectissimus, ideoque inter omnia animalia temperatissimus ac integræ sanitatis : intemperantiâ sua successu temporis, factus est animalium omnium inferrimus : ut qui longè pluribus ac gravioribus quàm reliquæ omnes simul creaturæ, morbis sit obnoxius.

*Intemperantia est
fons & origo
plurimum
morborum.*

Fuerunt certè patres nostri prisca seculi, longè temperantiores, ut qui planè lacte, melle, fructibus, herbis contenti, luxum & delicias hodiernas respuerint, & detestati sint. Hinc fit, ut salubrius vixerint, & diutius.

Et quanta isthæc luxuria est ? quantus excessus, ut fercula ferculis, acetaria acetariis, fructus fructibus, cruda coctis, & in prima, & in
secun-

secunda mensa, tertia etiam superaddantur? Pisces, carnes, recentes, falsi, variorum generum assa, elixa conchylia, tardi, ac (ne quid excidat) multa farciminum, minutalium, placentarum, operis pistorii genera, uno & eodem epulo ingurgitentur, aut ad multam satietatem vorentur? Quis ignorat ex tanta ciborum varietate in ventriculo promiscuè congesta infinitas turbas excitari, dum alia citius, alia tardius mollescunt, & in corpus dividuntur, (ut venerandus scribit Hippocrates) Hanc ob causam scripsit Plinius, simplicem cibum homini esse utilissimum, contra verò ingluviem ac intemperantiam detrimentosissimam ac perniciosissimam. Hinc etiam Seneca dicebat, *Diversa Cibaria inquant, & non alunt.*

*Cur simplex
cibus salu-
berrimus.*

Hæc utique vitia, vel multis etiam barbaris innotuisse satis constat, qui cum perniciem huiusmodi intemperantiæ, vitæ suæ & valetudini, infestam agnoscerent, ab eiusmodi ingluvie idè abstinerebant, ut sanitati consulerent: non ut Dei mandatis, quem nullum noverant, obtemperarent. Tales fuerunt *Samanai populi, Brackmanni, Essæi, ex Iudaorum stirpe oriundi*, ut scribit Iosephus.

*Lib. 2. de
bel. Iud.*

Perfæ olim tanta moderatione & sobrietate usi sunt in sua victus ratione, ut (quemadmodum scribit Xenophon) apud ipsos non solum ex-
puere & emungi, & flatus plenos videri turpe haberetur: sed etiam vel meiendi, vel alterius allicuius eiusmodi rei gratia, euntem aliquo conspici: quod præstare non possent, ut ad idem

*Lib. de Inst.
Cyri.*

*Honestatis
studium quæ-
tum in ve-*

Xeno-

seribus Per- Xenophon) nisi & modico nutrimento uteren-
sis. tur, & humorem laborando ita consumerent, ut
aliò quopiam secederet.

Arabum Idem de Arabib. scribit Iovius, Frugi, inquit,
natura. in convictu sunt homines: nulla cibi intempe-
rie vires alunt: temperantiâ valetudinem tuen-
tur, multaq; exercitatione: ad invictum robur
habiles artus confirmant.

Quæ inter Græcos emicuit magna sobrietas,
apparet ex legibus, quæ inter primos Athenien-
ses & Lacedæmonios severæ in luxum & intem-
perantiam à Lycurgo & Solone sancitæ fuerunt:
quæ quidem longo satis temporis curriculo in-
ter illos viguerunt: at ubi delitiæ in eorum Re-
pub. irreplerunt, aliorumq; Græcorum, utpote
Ionum (quos Valerius Max. primos secundorum
ferculorum, hoc est secundæ mensæ & bellario-
rum inventores fuisse narrat) exemplis cor-
rupti, se resq; suas miserè perdiderunt: sic Spar-
tana civitas (ut idem scribit Valerius) severis-
simis Lycurgi legib. obtemperans aliquandiu
civium suorum oculos à contemplanda Asia re-
traxerat, ne illecebris Asiaticis capta ad delicati-
us vitæ genus delaberentur, Ceteri verò Græci
pariter ad immodicos sumptus, & omnia non
necessaria voluptatis genera deflexerunt.

Inventores
secundarum
mensarum
& bellario-
rum qui?

Sobrietas Prisci Romani inter alios populos apprime
Romanorū. erant sobrii. Nam (ut ait Plinius) in agris hor-
lib. 19. c. 4. tuos habebant, & ex hortis vivebant: dam-
nantes pulmentaria, quæ alio egerent pulmen-
tario. Horti maxime placebant, quia non ege-
rent igni, parcerentq; ligno, unde & acetaria di-
cta,

sta. Tandem tamen (ut postea videbimus) sic intemperantiæ & deliciis addicti fuerunt, ut plane essent illis enormis ac monstruosus luxus, & immoderata comestiones occasio interitus & excidii.

Satis in genere de sobrietate scripsimus: videamus nunc, quam præclaris multis ac celebribus viris privatim ea cordi fuerit, ut eorum exemplis discamus esse frugi.

Zeno Cittæus, & Aristippus Cyrenæus, utque adeo frugalitatem ac temperantiam coluerunt, ut ex illo natum sit proverbium, Zenone temperantior est; hic vero qui Socratis fuit discipulus, non tantum abstinens: sed abstinentia ipsa dictus.

*Exemplum
sobrietatis.*

*Musonius
lib. de alim.
Suidas La-
ert. lib. 2.*

Hæc sunt quæ de Socrate scribit Laërtius, cum ab amico admoneretur, quod excepturus hospites, tenuem admodum fecisset apparatus: Si boni sunt, inquit, satis erit: si mali, plus satis: frugalitate certè, & temperantia sua effecit, ut cum Athenas pestis sæpenumero exagitaret, ipse nunquam ægrotarit.

Epaminondas, ut scribit Cælius, inter huius ordinis frugi laudatos viros, sobrietate & temperantia summè claruit: cuiusmodi fuit etiam Carus & Cicero inter Romanos, ut ex eorum vita à Plutarcho descripta satis liquet.

*Lib. 6. cap.
6. ant. lect.*

Vt tandem hominum frugi ac temperantiam colentium finiamus exempla: atque doceamus quam utilis & necessaria sit in conservationem vitæ frugalitas ac sobrietas: utque porro Ethnorum exempla nobis præluceant: quæ nos, ut
verum

*Historia in
sobrietatis
laudem.*

verum Deum cognoscentes ac colentes, ad officium revocent, nec patiantur hisce virtutibus inferiores, imò superiores, subiciemus tandem illustrem, si quæ sit, in hoc argumentum historiam, ab Adriano Berlando enarratam.

Is de quo agitur, vocabatur Pyrrhniculus Vasco, qui peregrè iter faciens, cum ad meritariam tabernam venisset, & apposita esset cœna omni ex parte olitoria, cum vino dilutissimo: omniaque administrarentur quàm parcissimè: finita cœna, iussit ad se vocari medicum, ad mercedem capiendam. Igitur Caupo cum respondisset; Ecquid, malum, in viculo agresti medicum requiris. Ibi ille. Num, ô bone, te ipsum ignoras? quò sit igitur merces operæ suæ par, medici pretium accipe, non cauponis: Sensit autem (addit Adrianus) frugalitatem sobrietatemque optimam hominis esse medicinam.

*Exempla
intemperan-
tiae.*

Iam verò ostendamus, qui sicut intemperantiæ effectus: à qua præter valetudinis interitum, nihil aliud expectandum est. Hos autem effectus patefaciemus contrariis gulosorum ac ebriorum exemplis, quæ in medium producemus: ut appareat quam turpis, foeda ac ingloria illorum adhuc memoria scæteat, & proinde eiusmodi tam horrenda vitia tanquam pestilens venenum fugiamus ac detestemur.

Quanta isthæc vecordia atque insania est, nos in voluntarium interitum, quem nobis imminentem cernimus, præcipites dare? At quid aliud est, quam in exitium voluntarium ruere, in gluviei & ebrietati indulgere?

Cleo-

Cleomenes intemperantia sua enormi ac fœda ebrietate, quibus inter Scythas versando (comestationibus ac computationibus deditos) assueverat, tandem variis obrutus est morbis, immaturè senescens: arthriticis cruciatibus distortus, & omni ratione sæpius destitutus, ac mente alienus. Gens enim illa Scythica usque adeò intemperans ac vino addicta est, siue sint viri, siue mulieres, ut non tantum ad guttur usque hauriant, & cum voluptate revomant: at vestes etiam suas tam grato liquore perfundant, præclarum hoc ac beatæ vitæ genus existimantes, ut scribit Cælius. Hæc vini perfusio *κατασκηιδεζαι* dicebatur, quasi aspergere, ut vult Suidas.

Intemperantia Cleomenis Aelian. lib. 2. de var. hist. Polyb. lib. 5 hist.

Ex simili vitio Lacides quidam, philosophus, paralytum incurrit, qua interiit. Quin & Q. Ennius septuagenarius, pari vitio deditus cum magnis cruciatibus & arthriticis doloribus intemperantia & ebrietate contractis miserè vitam finivit: de quo sic scribebat idem Cælius:

Lib. 25. 6. ant. lect.

Ennius ipse pater dum pocula siccant iniqua,

Lib. 28. c. 30. ant. lect.

Hec vitio tales fertur meruisse dolores.

Aristoteles in politicis mentionem facit immensi Syracusanorum luxûs, addens Dionysium minorem nonnunquam ad nonagesimum usque diem, ebrium perseverasse, atque ob eam rem cæcutientibus ac vitiosis oculis fuisse. Atque hæc sunt mala, quæ ingluvies & ebrietas corpori procreant.

Et ut animum quoque attingamus, in prima acie illos collocabimus, qui monstra potius quam

Ael. lib. 2. de Var. hist.

*Herod. li. 2
Exemplum
ebrietatis
punita.*

quam homines dici debent: ac imprimis legamus apud Ælianum & Herodotum præclaram, scilicet Mycerini cuiusdam Ægyptii, mortem: cui cum vaticinium Latonæ è Bute urbe afferretur, brevitatem vitæ prædicens, oraculum eludere volens, tempus duplicando, noctes adiciens diebus, vigiliisque agens poculis indulgebatur.

Quin & memoranda ac faceta duo Epitaphia in gulosorum ac ebriorum totius orbis principes conscripta, Timocreontem Rhodium, & Bonosum Hispanum, adiciamus: prioris Epitaphium hoc ferebat:

*Multa bibens, & multa vorans, mala multaq; dicens
Ipse viris, iaceo Timocreon Rhodius.*

*Extrema
ebrietatis
monstrum.*

De posterioris verò origine Valer. Aurelianus Imperator, solebat facetum hoc dictum proferre, *Non ut vivat natus est, sed ut bibat.* Cuspianus aliiq; de hoc guloso monstro, has laudes prædicant: *Quantum, inquit, bibit, tantum minxit: nec unquam pectore, aut vesica gravatus est, veratro crapulam eiicere solitus: imperium in Gallos arripuit, victusque à Probo, laqueo vitam finivit.* Tunc quidem iocus exitit, Amphoram pendere, non hominem.

Legere licet apud Ciceronem & Plutarchum, quanta ignominia & dedecore exceptus Antonius Triumvir, qui nimium potus, dum munus suum publicè obiret, coram universo populo Romano, crapulam turpissimè, & maximo pudore evomit: gremium suum totumq; tribunal incoctæ cœnæ frustis, vinumq; redolentibus replevit.

Notus

Notus bibulis est Philoxenus Euricidis filius cum suo collo gruis, ut tradit Theophilus; & quidam Melanthus, ut scribit Athenæus: ipseque Aristoteles in libris Ethicorum. *L. 1. cap. 3.*

Alii fuerunt, qui terra marique has delicias quæsierunt: summum bonum in hac sua voluptate collocantes. Talis fuit Archestratus quidam, de quo idem Athenæus lib. 2. c. 2. qui non minori studio, ubi singula edulia optima nascerentur, in gastrologia sua exposuit, quàm qui descriptiones orbis & navigationes aggrediuntur. Hunc Chrysippus Philosophus, ducem fuisse Epicuro, eiusque discipulis, testatur

*Archestra-
tus scribit
lib. de arte
coquinaria.*

Huius farinae fuit quidam Suirrigalus, Lituaniæ dux, qui nullum unquam iter peregrè suscipiebat, quin dispensatorem percontaretur, an librum quem de arte coquinaria componi curaverat, secum ferret. Cœna ab illo in sex horas ad minimum prætrahebatur, ferulis non minus CXXX. utebatur, ut testatur Æneas Sylvius lib. 2. com. in Panormit. At hæc de gulosis, vinoque & ingluviei deditis, egregia facinora ab authoribus, fide dignis, enarrantur: quorum fama in æternum illis dedecori futura est.

*Monstro-
sum gula
& inglu-
viei exem-
plum.*

Sed duobus istis gulæ principibus huius generis comitem addamus, Apicium quendam Romanum: quem scribit Seneca Minturnam profectum, ut squillis vesceretur: Alexandriam ut astacis: in Africam transmittens squillarum causa, ubi nullas reperit, provinciam execratum, atque ita regredi instituisse, ne unquam terras illas attingeret. Atque hæc totius gulosi aliorumque

*Apicii Ro-
mani inglu-
vies.*

Q. simi-

similium gloria, scilicet, percelebris est.

*Convivia
sumptuosa
Imperatorum
Vitellij & An-
tonini He-
liogabali.*

Omitto sponte enormes apparatus, ac sumptuosiora, aut potius monstruosiora Imperatorum Vitellij, & Antonini Heliogabali convivia, ex sacrorum piscium jecinoribus, murænarum lacte, Phasianorum ac pavonum cerebellis, Phœnicopterorum, pavonum, & lusciniarum linguis, atque id genus inauditis ac inusitatis, maximorumque sumptuum edulii parata atque confecta: quibus illorum mensæ replebantur, ut refert Suetonius, nec non Cœlius lib. 28. cap. 4. ant. lect.

Hæc duo exempla duorum summe gulæ, ebrietati, ac intemperantiæ addictorum, superaddimus, ut tanto magis ab hoc vitio abhorreamus, unde tot corporis animique mala proprognantur: frugalitatemque ac sobrietatem amplectamur, quibus & vita, & honos hominum frugi conservatur.

DE VIGILIA ET SOMNO.

Cap. IX.

D Bernardo familiare dictum erat, dormientem monachum Deo mortuum esse, neque sibi neque ulli utilem. Ex lege igitur contrariorum inferre possumus, vigilantem monachum Deo vivere, nec non & sibi & aliis usui esse. Quod utique non tantum de iis, qui religionis

VO-